Filosofie – a jazykový koutek

S docela profesionální učitelskou (či „podučitelskou“, jak rád říká Václav Černý) mánií nám všem bylo jako žáčkům předepsáno, abychom ve slově „filosofie“ psali „z“, tedy jako „filozofie“ (brr). Podučitelský ráz této profesionální deformace záleží především v nevzdělanosti „jazykových usměrňovačů“. A ovšem v nevzdělanosti všeobecné. Na jiném místě v tomto čísle – v docela věcné souvislosti – je poukázáno na původ slova, alespoň podle jedné tradice: slovo „filosofia“ nepochází z lidového jazyka, nýbrž je takříkajíc uměle vytvořeno. Původní řecké slovo SOFIA znamená moudrost; sebekritičnost nedovolovala prý Pythagorovi si přisvojovat název, který byl dříve běžný. Thalés, Bias, Pitakkos, Solón atd. byli nazýváni „SOFOI“, tj. moudří, mudrcové. ale Pythagoras první – snad to byl on – si uvědomil, že ten, kdo pěstuje filosofii, se z podstaty věci nemůže považovat za moudrého. Velký Platónův učitel vysvětloval na soudu svou údajnou moudrost, nad níž podle autoritativního výroku věštírny v Thébách není větší, tím, že opravdu snad je o něco málo moudřejší než ostatní, totiž v tom, že když stejně jako ostatní neví nic jistého, alespoň se nedomnívá, že něco ví, kdežto jiní se často domnívají, že vědí, i když nic pořádného nevědí. FILOSOFOS musí vždy odmítat název mudrce či moudrého, protože jeho vědění je převážně jen vědoucí nevědění.

Obávám se, že se změnou pravopisné podoby českého slova filosofie je spjato zapomenutí resp. fixace zapomenutí na tuto základní odlišnost každého skutečného filosofa od toho, čemu se říká „vědec“ nebo „vědecký pracovník“. Jazykové úpravy jsou na místě tam, kde zjednodušují nějakou vnější formu, která není významná pro sdělnost jazyka. Není snad třeba odmítat psát „fyzika nebo „metafyzika“, i když Řekové psali „FYSIS“ či „FYSIKÉ“ atd. Ale v případě filosofie je „s“ uprostřed slova nositelem důležitého významu, nehledíc už na to, že „zofos“ či „zofia“ nic není. Psát „filozofie“ je stejné barbarství jako psát „demogracie“; v tomto druhém případě je nositelem významu právě také písmeno „k“, protože jde o vládu, což v řečtině zní „KRATIA“ a nikoliv „gratia“. „Demogracie“ je bláznivý hybrid z řeckého DÉMOS“ (lid) a latinského „gratia“, což jest milost.

Budeme tedy důsledně psát „filosofie“ takříkajíc postaru. Bývalo dobrým zvykem, že jazyk tvořili resp. dotvořovali a rozvíjeli básníci a spisovatelé; v době obrození se práce na oživení a rozhojnění jazyka ujímali také odborníci nejrůznějších disciplín. Krása našich názvů rostlin snad nemá na celém světě přirovnání. Ale filologové mají především zachycovat skutečný život jazyka, a jen pro školní účely vypracovávat občas pravidla. Dnes by bylo dobré například připravit a vydat pravidla, jak správně česky mluvit a psát, třeba pro novináře a pracovníky rozhlasu či televize, aby nekazili jazykové cítění většiny jen proto, že mají k dispozici „masové prostředky“. Ale nechť se nepletou do věcí, kterým nerozumí, nebo pro něž nejsou dost kompetentní. Filosofové budou psát své povolání přiměřeně své povolanosti, a tím kompetenci, po svém; nemyslím, že by si jakýkoliv úřad směl osobovat právo určovat tak nesmyslný způsob psaní. A ohromně mě překvapuje, že lidé tak

nekonformní, že vyhlašují „paralelnost“ jako program, se tak ochotně konformují s nařízení tak absurdním, jako je psaní „filozof“ a „filozofie“.

Jazykový koutek budeme muset občas zavést znovu; chceme zdůvodnit, proč budeme zásadně psát „theologie“ a proč někdy budeme psát „mýtus“ a jindy „mythos“; apod. Pro filosofii je jazyk něčím neskonale významnějším než pouhý instrument sdělování.